

generat un număr mare de procese având fundamentarea pe încălcarea dreptului de proprietate al reclamanților prevăzut în art. 1 din Protocol nr. 1.

Din această perspectivă considerăm deosebit de importantă decizia Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Constantin Albuță împotriva României. Instanța europeană este constantă în analiza art. 1 privind dreptul de proprietate, astfel, deși articolul garantează plata prestațiilor sociale el nu poate fi interpretat ca „dând un drept la acordarea unei pensii într-un

quantum determinant”.

Totodată, remarcăm consecvența Curții, care statuează că statele părți dispun de o marjă de apreciere destul de largă în cazurile privind reglementarea politicilor lor sociale. Prin urmare, în situația în cauză, reforma sistemului de pensii realizat de statul român, și mai ales fundamentarea ei pe contextul economic, necesitatea menținerii echilibrului bugetar, nu afectează raportul rezonabil de proporționalitate între mijloacele folosite și scopul vizat.

MARIUS MOCANU

ÎNCĂLCAREA ART. 6 DIN CONVENȚIA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI ÎN CAUZA POPA ȘI TĂNĂSESCU ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI*

Art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului stabilește dreptul la un proces echitabil. Astfel „1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minore sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță atunci când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.

2. Orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată până ce vinovăția sa va fi legal stabilită.

3. Orice acuzat are, în special, dreptul:

a) să fie informat, în termenul cel mai

scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa;

b) să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale;

c) să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloacele necesare pentru a plăti un apărător, să poată fi asistat în mod gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer;

d) să întrebe sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării;

e) să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere.

Domnii Ioan Ștefan Popa (primul reclamant) și domnul Aurelian Ștefan Tănăsescu (al doilea reclamant) au sesizat Curtea conform articolului 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Reclamanții s-au plâns că au fost supuși unui proces inechitabil care a avut ca rezultat o condamnare inechitabilă.

* Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 659, din 18 septembrie 2012.

Rezumat

I. Faptele

În ianuarie 2000, reclamantii au fost implicați într-o acțiune care a fost intens mediatizată, numită „Afacerea Portbagajul”. R.V., prietenul reclamantilor, a fost răpit și supus unor rele tratamente, timp de aproape 5 săptămâni, de către oameni plătiți de un om de afaceri, B. M., pentru a recupera bani pe care acesta i-ar fi furat din portbagajul unei mașini aparținând omului de afaceri.

În seara zilei de 11 ianuarie 2000, cu puțin timp înainte de miezul nopții, R.V. a primit un telefon de la unul dintre prietenii lui., D.C., care l-a informat că este invitat la sediul firmei lui B. M. pentru a clarifica situația banilor furati. R.V. a acceptat invitația și a mers la locul indicat. Imediat după ce a ajuns, R.V. a admis sub amenințări că el furase banii împreună cu o altă persoană. Din acel moment, a fost ținut prizonier, sub paza permanentă a unor oameni plătiți de B.M., în diferite clădiri din București.

La 7 februarie 2000, acesta a fost dus la o vilă aparținând lui B.M. din Breaza. În data de 14 februarie 2000, profitând de un moment de neatenție din partea celor care îl păzeau, R.V. s-a urcat pe fereastra de la toaletă și a reușit să fugă.

Imediat după fuga lui R.V., B.M. a părăsit țara pentru a evita arestarea.

Rolul reclamantilor în acțiunea de răpire a lui R.V. și în supunerea acestuia la rele tratamente a fost foarte controversat.

Procurorii i-au prezentat ca persoane plătite de B.M. pentru a-l răpi pe R.V. și pentru a-l ține sub pază.

Conform unor declarații date de R.V., victima, și de alți martori, reclamantii erau prieteni ai victimei și au fost prezenți la întâlnirea dintre B.M. și R.V. ca măsură de protecție pentru acesta din urmă.

În declarația sa din 2 februarie 2001, D.C. a recunoscut că îi contactase pe reclamantii și le ceruse să fie prezenți la întâlnire. El a adăugat, de asemenea, că aceștia îl informaseră că prietenul lor R.V. avea nevoie de ajutor, pe

care ei nu îl puteau oferi întrucât erau prea puțini și înconjurați de persoane înarmate.

În plus, la ultima ședință în fața Tribunalului București desfășurată în data de 8 februarie 2002, avocatul lui R.V. a cerut ca cei 2 reclamantii să fie achitați, subliniind că aceștia erau prietenii victimei, care au încercat să facă situația prietenului lor mai ușoară, în circumstanțele date.

Conform reclamantilor, aceștia au fost prezenți la întâlnirea care a avut loc pe 11 ianuarie 2000 între prietenul lor și B.M. Aceștia i-au informat pe D.C. și M.C. (un alt prieten al lui R.V.) că R.V. nu va fi eliberat până când nu va înapoia banii furati. Când au văzut că persoanele plătite de B.M. părăsiseră sediul firmei lui B.M. cu prietenul lor, au încercat să afle unde a fost dus. Fiind informați că prietenul lor era ținut într-o casă părăsită de lângă București, au mers acolo și au încercat să îl elibereze.

După ce au fost amenințați de B.M. și de persoanele plătite de acesta, au fost nevoiți să renunțe și să plece. Aceștia au susținut că nu au informat poliția deoarece erau speriați de amenințările lui B.M.

De asemenea, când au aflat că fusese incendiată casa lui D.C. și că mașina lui M.C. fusese găsită plină de cartușe consumate, reclamantii au decis să fugă și să se ascundă în Moldova până când situația va fi clarificată, deși știau că fuseseră emise mandate pe numele lor ca martori.

Printr-un act de acuzare emis la 25 mai 2000 de către Parchetul de pe lângă Tribunalul Prahova, reclamantii și alți 10 inculpați au fost acuzați de asociere pentru săvârșirea de infracțiuni în temeiul art. 323 din Codul Penal și de lipsire de libertate în mod ilegal în temeiul art. 189 din Codul Penal. S-a dispus, de asemenea, arestarea lor. Reclamantii nu au putut fi arestați întrucât se ascundeau în Moldova.

La 26 mai 2001, reclamantii au informat mass-media că intenționează să se predea autorităților române în ziua următoare. Aceștia

au pretins că astfel au încercat să obțină protecție față de indivizii plătiți de B.M., care continuau să îi amenințe. În ziua următoare s-au predat poliției la Aeroportul Otopeni.

La ședința din 18 iulie 2001, Tribunalul București a înlocuit mandatul de arestare pe numele reclamantilor cu măsura obligării de a nu părăsi orașul, motivând că justificarea pentru ținerea lor în arest se schimbase în lumina probelor aduse în fața instanței.

Printr-o hotărâre pronunțată la 15 februarie 2002, Tribunalul București i-a achitat pe reclamanți. Acesta i-a găsit pe ceilalți inculpați vinovați și i-a condamnat la pedepse cu închisoarea (pentru cei mai mulți dintre ei, 7 ani). Tribunalul a reținut că victima declarase în fața instanței că reclamanții „nu l-au amenințat, nu l-au lovit și nu l-au ținut prizonier, dimpotrivă, l-au protejat atât cât au putut și poate că ar fi fost mort dacă ei nu s-ar fi aflat acolo”. În continuare, instanța a făcut referire la declarația victimei din 12 mai 2000, redactată după cum urmează: „Ștef și Auraș m-au dezlegat și nu au putut să plece pur și simplu pentru că le era teamă... și, pe de altă parte, au încercat să liniștească lucrurile, ajutându-mă cât au putut ca să nu fiu omorât în bătaie.” Instanța a reținut, de asemenea, că această declarație era în concordanță cu declarațiile martorilor B.F., D.C. și M.C.

Parchetul de pe lângă Tribunalul București a introdus apel pentru a obține, între altele, un verdict de vinovăție pentru reclamant. Acesta a susținut că reclamanții făceau parte din grupul controlat de B.M. și că contribuiseră la sechestrarea lui R.V., întrucât aceștia l-au invitat la locul unde a fost răpit.

La 5 iulie 2002, Curtea de Apel București a admis în parte apelul, dar a menținut verdictul de nevinovăție pentru reclamanți. Aceasta a susținut că doar faptul că aceștia erau prezenți la sediul firmei lui B.M. nu putea duce la concluzia că erau vinovați, în absența oricăror probe incriminatoare.

Parchetul de pe lângă Curtea de Apel București a formulat recurs, urmărind în continuare condamnarea reclamanților. În motivele sale de recurs, acesta a susținut că chiar dacă reclamanții nu puteau fi condamnați ca autori, aceștia ar trebui condamnați în calitate

de complici.

La ultima ședință în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție din data de 18 septembrie 2003, toți avocații reprezentanți ai părților au prezentat concluzii orale cu privire la admisibilitatea recursurilor. Nicio altă probă nu a fost adusă în fața instanței.

Reclamanții nu au fost invitați să facă declarații decât la finalul dezbaterilor (ultimul cuvânt al inculpatului). Aceștia au spus că sunt de acord cu declarațiile avocaților lor.

Pronunțarea publică a hotărârii a fost amânată până la 13 octombrie 2003, întrucât instanța avea nevoie de mai mult timp pentru a delibera.

La 13 octombrie 2003, Înalta Curte de Casație și Justiție a admis în parte recursul formulat de procuror, a casat hotărârile primelor două instanțe cu privire la achitarea reclamanților și a reținut dosarul pentru o nouă analiză fără a stabili o dată pentru o nouă ședință. Aceasta i-a găsit pe reclamanți vinovați și i-a condamnat pe fiecare la o pedeapsă de 7 ani de închisoare.

Înalta Curte de Casație și Justiție a considerat că acele constatări de fapt ale instanțelor de prim grad nu erau neîntemeiate și erau, așadar, corespunzătoare pentru soluționarea recursului fără a aduna alte probe. Dând o nouă interpretare faptelor, aceasta a constatat că rolurile reclamanților au constat în ademenirea victimei la sediul firmei lui B.M.

A constatat, de asemenea, că reclamanții erau membri ai grupului lui B.M.

Deși a susținut că rolul reclamanților a constat doar în a ademeni victima și că aceștia au fost prezenți doar în seara de 11 ianuarie 2000 și în noaptea următoare, aceștia au fost condamnați la 7 ani de închisoare, primind aceeași pedeapsă ca ceilalți inculpați care îl ținuseră pe R.V. sechestrat pentru întreaga perioadă de 5 săptămâni și care l-au supus la rele tratamente în mod constant.

Reclamanții s-au plâns că Înalta Curte de Casație și Justiție nu a asigurat un proces echitabil, deoarece a reexaminat cauza și le-a înrăutățit situația fără să îi asculte sau să le permit să aducă probe în apărarea lor. Aceștia și-au întemeiat raționamentul pe art. 6 § 1 și § 3 din Convenție.

II. Dreptul și practica internă relevantă

Dispozițiile relevante privind recursul din Codul de procedură penală din România în vigoare la acea dată sunt descrise în Constantinescu împotriva României, nr. 28.871/95, paragraful 37, CEDO 2000-VIII) și Dănilă împotriva României, (nr. 3.897/00, paragraful 26, 8 martie 2007).

Legea nr. 356/2006 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală, precum și pentru modificarea altor legi, care a modificat Codul de procedură penală, a introdus

obligativitatea ca o instanță de recurs să îl asculte pe inculpat atunci când instanța de prim grad l-a achitat. În prezent, când o instanță de recurs casează o hotărâre pronunțată de o instanță de prim grad, aceasta trebuie să decidă asupra probelor care urmează a fi aduse și să fixeze o dată la care va lua declarații de la inculpat dacă acesta nu a fost ascultat sau dacă a fost achitat de către instanța de prim grad (art. 38514 alin. 11 și art. 38516, astfel cum au fost modificate).

III. Constatările Curții

Curtea constată că cererea nu este în mod vădit nefondată în sensul art. 35 § din Convenție. Prin Hotărârea din 10 aprilie 2012, în Cauza Popa și Tănăsescu împotriva României, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat faptul că fost încălcat art. 6 § 1 coroborat cu art. 6 § 3 (c) și (d) din Convenție.

Curtea reiterează că modul de aplicare al art. 6 la procedurile în fața instanțelor de recurs depinde de trăsăturile speciale ale procedurilor implicate; trebuie să se țină seama de totalitatea procedurilor din ordinea juridică internă și de rolul instanței de recurs în cadrul acesteia.

Cu toate acestea, Curtea a susținut că atunci când unei instanțe de recurs i se solicită să examineze o cauză în ceea ce privește faptele și dreptul și să facă o evaluare completă a chestiunii vinovăției sau nevinovăției reclamantului, aceasta nu poate, din perspectiva unui proces echitabil, să stabilească în mod corespunzător aceste probleme fără o evaluare directă a probelor prezentate în persoană de către un inculpat care susține că nu a comis fapta pretinsă a fi o infracțiune (a se vedea Ekbatani împotriva Suediei, 26 mai 1988, paragraful 32, Seria A nr. 134, Andreescu împotriva României, nr. 19.452/02, paragraful 64, 8 iunie 2010, și Marcos Barrios împotriva Spaniei, nr. 17.122/07, paragraful 32, 21 septembrie 2010).

În plus, Curtea consideră că în stabilirea acuzațiilor în materie penală ascultarea inculpatului în persoană ar trebui, oricum, să fie regula generală. Orice derogare de la acest principiu ar trebui să fie excepțională și supusă unei interpretări restrictive. Curtea adoptă această opinie în special pentru că reclamanții riscă închisoarea și chiar au fost condamnați la o pedeapsă de 7 ani de închisoare, ceea ce, evident, atrăgea un grad semnificativ de stigmatizare.

Prin urmare, pentru a stabili dacă a avut loc o încălcare a art. 6 în prezenta cauză trebuie examinat rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție și natura problemelor pe care a fost solicitată să le judece.

Curtea reiterează că în prezenta cauză domeniul de aplicare al competenței Înaltei Curți de Casație și Justiție, ca instanță de recurs, este prezentat la art. 385¹⁵ și 385¹⁶ din Codul de procedură penală. În conformitate cu art. 385¹⁵, Înalta Curte de Casație și Justiție, ca instanță de recurs, poate pronunța o nouă hotărâre pe fond. La 13 octombrie 2003, Înalta Curte de Casație și Justiție a casat Sentința din 15 februarie 2002 și Decizia din 5 iulie 2002 și a pronunțat o nouă hotărâre pe fond. Conform dispozițiilor legale menționate anterior, efectul a fost că procedurile de la Înalta Curte de Casație și Justiție au fost proceduri complete guvernate de aceleași norme

ca în cazul unui proces pe fond, instanței cerându-i-se să examineze atât faptele, cât și problemele de drept. Înalta Curte de Casație și Justiție putea să decidă fie să mențină achitarea reclamantilor, fie să îi condamne după o evaluare minuțioasă a chestiunii vinovăției sau nevinovăției lor.

Curtea reține că, prin casarea hotărârilor de achitare pronunțate de primele două instanțe, Tribunalul București și, respectiv, Curtea de Apel București, Înalta Curte de Casație și Justiție a stabilit două acuzații în materie penală împotriva fiecărui reclamant, condamându-i fără să îi asculte.

Curtea nu este convinsă de argumentul Guvernului potrivit căruia faptul că inculpatul a avut ultimul cuvânt în fața instanței a fost suficient în prezenta cauză. Prin urmare, aceasta subliniază că, deși dreptul unui inculpat de a avea ultimul cuvânt în fața instanței este cu siguranță important, acesta nu poate fi echivalat cu dreptul său de a fi ascultat de instanță în timpul procesului (a se vedea Constantinescu, citată anterior, paragraful 58; Andreescu, citată anterior, paragraful 68, și Spînu împotriva României, nr. 32.030/02, paragraful 58, 29 aprilie 2008).

Mai mult decât atât, Înalta Curte de Casație și Justiție a ascultat părțile doar cu privire la admisibilitatea recursurilor și nu i-a informat pe reclamantii cu privire la intenția sa de a casa hotărârile pronunțate de Curtea de Apel București și de Tribunalul București și de a reexamina fondul acuzației. Curtea consideră că, în vederea unui proces echitabil, o instanță nu poate să caseze o hotărâre precedentă și să reevalueze probe fără să informeze în mod corespunzător părțile interesate și să le acorde posibilitatea de a-și prezenta cauza.

Lipsa ascultării inculpatului în persoană este și mai dificil de conciliat cu cerințele unui proces echitabil în circumstanțele specifice ale acestei cauze, unde instanța de recurs a efectuat o evaluare a laturii subiective a pretinsei infracțiuni, respective intenția reclamantilor de a comite infracțiunile, și a fost prima instanță care i-a condamnat în acțiunea introdusă pentru a

stabili o acuzație în materie penală împotriva lor (a se vedea Constantinescu, citată anterior, paragraful 59, Andreescu, citată anterior, paragraful 70, Igual Coll împotriva Spaniei, nr. 37.496/04, paragraful 35, 10 martie 2009, și Marcos Barrios, citată anterior, paragraful 40).

Curtea recunoaște modificările în legislația internă care par să aducă procedurile penale mai aproape de cerințele Convenției cu privire la acest aspect (a se vedea paragraful 34 de mai sus). Cu toate acestea, aceste modificări au avut loc în 2006 și, astfel, nu sunt relevante pentru prezenta cauză.

Considerentele precedente sunt suficiente pentru a-i permite Curții să concluzioneze că în prezenta cauză Înalta Curte de Casație și Justiție nu a respectat cerințele unui proces echitabil.

Din moment ce acea cerință nu a fost îndeplinită, Curtea consideră că a fost încălcat art. 6 § 1 coroborat cu art. 6 § 3 (c) și (d) din Convenție.

În ceea ce privește prejudiciul, Curtea reține că în prezenta cauză acordarea unei reparații echitabile nu poate fi bazată decât pe faptul că reclamantii nu au beneficiat de garanțiile de la art. 6. Deși Curtea nu poate specula care ar fi fost rezultatul procesului dacă poziția ar fi fost alta, aceasta consideră că reclamantii au suferit un prejudiciu moral.

Prin urmare, pronunțându-se în echitate, în conformitate cu art. 41, aceasta acordă 5.000 euro fiecăruia cu titlu de prejudiciu moral.

În plus, Curtea reiterează că atunci când o persoană, precum în cazul de față, a fost condamnată într-un proces intern care nu a respectat cerințele unui proces echitabil, un nou proces sau redeschiderea procesului intern la cererea persoanei interesate reprezintă o metodă corespunzătoare de reparație a încălcării săvârșite. În această privință, aceasta reține că art. 4081 din Codul de procedură penală din România prevede posibilitatea de revizuire a unei hotărâri interne atunci când Curtea a constatat o încălcare a drepturilor și libertăților fundamentale ale unui reclamant.

Potrivit jurisprudenței Curții, un

reclamant are dreptul la rambursarea cheltuielilor de judecată numai în măsura în care s-a stabilit caracterul real, necesar și rezonabil al acestora. În prezenta cauză, ținându-se seama de documentele de care dispune și de criteriile menționate mai sus, Curtea respinge cererea

pentru cheltuielile de judecată depusă de al doilea reclamant și consideră că este rezonabil să acorde suma de 8.000 RON (echivalentul a 1.900 euro) primului reclamant pentru acoperirea cheltuielilor de judecată efectuate în acțiunea în fața Curții.

IV. Comentariu

În Cauza Popa și Tănăsescu împotriva României ne aflăm în fața unei încălcări flagrante a art. 6. parag. 1 și 3, din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Astfel, Înalta Curte de Casație și Justiție, ca instanță de recurs, a încălcat în mai multe rânduri dreptul reclamanților la un proces echitabil.

În opinia Curții, chiar dacă reclamanții au beneficiat de dreptul de a avea ultimul cuvânt, acest drept nu poate fi confundat cu dreptul de a fi audiat în timpul dezbaterilor de către o instanță. Totodată, posibilitatea Înaltei Curți de a pronunța o nouă hotărâre pe fond,

prin casarea celor două sentințe, și neinformarea reclamanților cu privire la această intenție face ca reclamanții și avocații acestora

Prin urmare așa cum s-a precizat și în cauza Constantinescu împotriva României¹ atunci când o instanță de recurs este competentă să analizeze atât situația de fapt cât și chestiunile de drept și să analizeze în ansamblu problema vinovăției, ea nu poate, din motive, ce țin de echitatea procedurii, să tranșeze asupra chestiunilor respective fără o apreciere nemijlocită a declarațiilor persoanei care susține că nu a comis faptul considerat ca infracțiune.

ADRIAN BULGARU

---

¹ Publicată în volumul *Din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Cazuri cu privire la România*, ed. a II-a, I.R.D.O., București, 2006, p. 133.